Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St. Jersey City, N. J. Тел.: HEnderson 4-0237 УНС: HEnderson 5-8740

РІК LXII Ч. 61. TWO SECTIONS (SECTION 1) ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 31-го БЕРЕЗНЯ (MARCH) 1956. ДЕСЯТЬ ЦЕНТІВ — TEN CENTS No. 61. VOL. LXIII.

ХОЧУТЬ ВСТАНОВИТИ ДВОТОРОВІСТЬ ДОПОМОГИ ФАРМЕРАМ

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ФАРМЕРСЬКУ ДОПОМОГУ З КОЖНИМ ДНЕМ СТАЄ НЕСПРИЙНЯТЛИВІШИМ ДЛЯ УРЯДУ, І ПРЕЗИДЕНТ ЙОГО НЕ ПІДПИШЕ

Вашингтон. — Спільна Конґресова Конференція, — складена з представників Сенату і Палати Репрезентантів, 29-го березня ухвалила двоторову систему допомоги фармерам за пшеницю і риж. Щодо пшениці, то згідно з ухваленим законопроєктом, кожного року фармери мали б голосувати, чи вони бажають допомоги за старою системою чи за новою. Якщо б цей законопроєкт став законом, то фармери діставали б більшу допомогу, бо ухвалений законопроєкт передбачає 90-відсотковий паритет і за інші фармерські продукти. Представники уряду заявляють, що Спільна Конґресова Конференція щораз далі ухвалює такі пункти фармерського закону, на які уряд не може погодитися, і тому президент Айзенгавер напевно поставить „вето" проти цього законопроєкту, якщо б його в теперішній редакції прийняли обидві палати Конґресу. Після ухвалення цих частин законопроєкту Сенат почав свої великодні вакації, які триватимуть до 9-го квітня. Республіканський сенатор Джордж Д. Ейкен заявив, що Сенат „не робить поступів в тому, щоб фармери дістали ще цього року новий закон про допомогу їхній продукції. На думку цього сенатора уряд ніколи не погодиться на те, щоб існувала двоторовість в допомозі фармерам. Ця двоторова система допомоги фармерам за випродуковану пшеницю набрала би важности в найближчому році, якщо її схвалять більшістю двох третіх фармери, які продукують пшеницю. — Фармери мали б діставати допомогу в висоті 100 відсотків паритету за ту пшеницю, яку сконсумують люди в цій країні. Згідно з теперішньою — пливкою системою — фармери дістають допомогу в висоті 76 відсотків паритету, що значить по 1.81 доляра за випродукуваний бушель пшениці. Згідно з новою системою вони діставали б по 2.26 доляра за один бушель пшениці, а за ту пшеницю, що її сконсумують люди в ЗДА — по 2.51 доляра. В ЗДА люди з'їдають майже половину домашньої продукції пшениці. Це значно збільшить видатки уряду на допомогу фармерам і не дозволить зменшити домашньої продукції, бо фармери не будуть менше сіяти, коли діставатимуть більшу допомогу за свої продукти. Двоторовість допомоги за випродукований риж — була б важна вже в цьому році, і фармери діставали б по 90 відсотків паритету за той риж, який буде сконсумований в ЗДА. Тепер фармери дістають по 4.04 доляра за 100 фунтів рижу, а згідно з новою системою діставали б по 4.87 доляра. Уряд сподіється, що палати Конґресу ще можуть змінити законопроєкт, який прийняла Спільна Конґресова Конференція, але в політичних колах гадають, що мала на це надія, бо не тільки демократи, але й деякі республіканці хочуть збільшити допомогу фармерам в цьому виборчому році, щоб дістати фармерські голоси.

ПОМЕРЛА ОЛЕНА КИСІЛЕВСЬКА, СЕНЬЙОРКА УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО РУХУ

Оттава, Канада. — Минулого четверга, 29-го березня, тут померла Олена Кисілевська, одна з найвидатніших

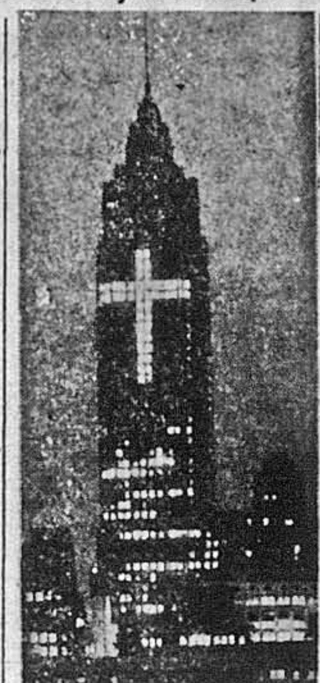

Олена Кисілевська

українських громадянок, сеньйорка українського жіночого руху, редакторка українських жіночих видань і письменниця (літературний псевдонім О. Галичанка), б. сенаторка до польського сойму та від 8 років голова Світової Федерації Українських Жіночих Організацій. Смерть наступила після довгої і важкої недуги, бо вже майже на протязі року Покійна була спаралізована. Олена Кисілевська народилась в Західній Україні в 1869-му році в родині о. Сіменовича і вже від 1884-го року почала займатись громадською діяльністю, зокрема в ділянці організації українського жіноцтва. Була редакторкою відомих в Західній Україні жіночих видань „Жіноча Воля" і „Жіноча Доля", редаґувала якийсь час жіночу сторінку у львівському „Ділі" та співпрацювала в численних інших українських жіночих виданнях. Належала також до постійних співробітників „Свободи". Одна з останніх більших її праць: „Українське жіноцтво у вільному світі" була надрукована у Ювілейній Книзі Українського Народного Союзу: „Українці у вільному світі" за 1954-ий рік. Від 1928 року сл. п. Олена Кисілевська була кількаразово сенаторкою до польського сенату з листи УНДО. Від 1948-го року очолювала створену тоді на Світовім Конґресі Українського Жіноцтва у Филаделфії Світову Федерацію Українських Жіночих Організацій (СФУЖО). Останні роки прожила Олена Кисілевська в канадійській столиці Оттаві біля затрудненого при канадійському уряді свого сина д-ра Володимира Кисілевського. Після смерти Покійної, діючою головою СФУЖО, до чергового конґресу, стає дотеперішня заступниця голови, пані Олена Лотоцька, голова Союзу Українок Америки. Похорони сл. п. Олени Кисілевської відбудуться в Оттаві в понеділок, 2-го квітня, з місцевої української католицької церкви на цвинтар Нотр Дам.

Президент і вірні християнських Церков у ЗДА відзначили урочисто Велику П'ятницю

Велику П'ятницю — день смерти Христа відзначено в католицьких та протестантських церквах ЗДА жалобними Богослуженнями і відправами. Президент Айзенгавер у своєму листі, переданому свящ. Едвардові Л. Елсонові парохові Національної Протестантської Церкви у Вашинґтоні, підкреслив, що святкування Великої П'ятниці скріпить американців у їх намаганні жити добрими християнами і що воно озброїть чоловіків і жінок доброю волею для глибшого зрозуміння і сприйняття тих духових вартостей, що ведуть їх в їхньому прагненні миру і кращого життя для всього людства у світі. Великотижневі Богослуження, зокрема страсно-четвергові відправи відбулися цього року в католицьких церквах ЗДА, згідно з декретом Святішого Отця не в ранішніх, але в пополудневих або вечірніх годинах, як це вже здавна відбувається в католицьких церквах східного обряду, зокрема в українській церкві. Ціллю цієї зміни є відновити величну традицію великотижневих відправ, додержувану ще перед 400 роками.

На будівлі компанії міської служби в Ню Йорку запалено наприкінці Великого Тижня світла у формі світляного хреста.

МАДЯРИ РЕАБІЛІТУЮТЬ ПОВІШЕНОГО „ЗРАДНИКА"

Будапешт. — Матіяш Ракоші, перший секретар мадярської „Робітничої", насправді комуністичної партії, у прилюдній промові в м. Еґер признав, що колишнього закордонного міністра комуністичної Мадярщини Ласльо Райка судили й повісили 15 жовтня 1949 року „помилково". Суд над Райком і його екзекуція відбулись на приказ того ж Матіяша Ракочі. Партійний провід, мовляв, ствердив, що суд над Райком полягав на провокації. Тому тепер комуністична партія Мадярщини реабілітує Райка й інших, яких засуджено разом із ним, між ними трьох чільних комуністичних діячів, яких повісили були разом із Райком, як також тодішнього шефа штабу мадярської армії і шефа поліції, яких теж засудили були на смерть і розстріляли. Ракоші (якого родове прізвище є Розенкранц), признавшись цинічно до „помилки", проголосив водночас звільнення з в'язниці багатьох соціялістів, які сиділи у в'язниці від кількох років. Одних із них признано невинними, до інших застосовано амнестію. Л. Райка й інших вищезгаданих засудили були на смерть за „зраду", яка мала проявлятись у змові проти мадярського уряду за підмогою Тіта. Райк, мовляв, стояв на чолі заговору, який мав замір перевести державний переворот і встановити новий режим, підпорядкований Тітові, а сам Райк мав стати тоді прем'єром. *Сам Райк, як і всі інші обвинувачені, на процесі „признались"* і признавали слушність прокураторові, який жадав кари смерти проти головних обвинувачених. Той процес проти Райка став був головною формальною причиною зірвання Мадярщиною зв'язків із Юґославією, з якою настав був гострий конфлікт на тлі відмови Тіта сліпо слухати Москву в усіх внутрішніх справах Юґославії. Тому теперішню реабілітацію Райка вважається примирливим жестом під адресою Беоґраду, де дійсно привітано з великим вдоволенням цю останню подію. Так само звільнення багатьох мадярських соціял-демократів уважається підтриманням комуністичної оферти під адресою соціял-демократів до „співпраці". Ласльо Райк став був в коаліційному уряді „народного фронту" на Мадярщині в 1946 році міністром внутрішніх справ і він саме, опанувавши поліційний апарат, був головним спричинником комуністичного перевороту та головним ліквідатором своїх учорашніх партійних союзників, некомуністів. Тодішній прем'єр Ференч Надь очолює тепер мадярську політичну еміґрацію. Ласльо Райк був теж автором обов'язуючої в Мадярщині комуністичної однопартійної виборчої ординації, яка перетворила вибори на комедію, режисеровану комуністичною партією. Міністром закордонних справ став Райк у 1948 році, а рік пізніше повісили його на в'язничному подвір'ї, як „зрадника" і „шпигуна". Сподіваються, що тепер прийде до подібних *„реабілітацій" в Болгарії, Альбанії, Румунії і Чехословаччині*, де „вичищено" масу чільних комуністів під закидом їхньої „змови" з Тітом.

Рутер боронить Неру від закидів Міні

Ню Йорк, Н. Й. — Містоголова Американської Федерації Праці — Конґресу Індустрійних Організацій П. Рутер на пресовій конференції перед виїздом до Індії назвав Індію країною, яка „віддана обороні волі та незалежности" і шукає „демократичних способів розв'язувати свої проблеми." Заява Рутера суперечить твердженню голови АФП-КІО Джорджа Міні, який недавно публічно заявив, що „Неру і Тіто в дійсності і в наслідках є помічниками і союзниками комунізму, хоч в цьому з дипломатичних мотивів не признаються". Міні твердив, що Неру і Тіто не є невтральні в боротьбі проти комунізму. — Рутер заявив, що не хоче вступати в публічну полеміку з Міні, але стверджує, що Міні не висловив опінії зорганізованого американського робітництва про Індію, а говорив від себе самого. „Шаную особисті погляди Міні, сказав Рутер, але не погоджуюся з ним. Вірю, що індійські провідники і індійський нарід повністю віддані демократичній розв'язці своїх проблем. Не можу повірити, щоб Неру, який просидів у тюрмі десять років за справу волі, міг бути знаряддям тоталітарного уряду." Порівнюючи становище Індії із становищем ЗДА за часів Вашинґтона, Рутер сказав, що Індія, подібно як і ЗДА в перших роках свого існування, не хоче вступати в військові й політичні союзи, щоб зберегти свою волю і незалежність. Рутера запросили на відвідини Крайовий Індійський Конґрес Професійних Спілок та індійський уряд, і він їде до Індії як посланець доброї волі американського робітництва до індійських робітників. Розходження Рутера і Міні в справі Індії може вплинути на політику американського зорганізованого робітництва, а також мати дипломатичні наслідки.

Адмірал Райт про загрозу совєтських підводних човнів

Ню Йорк, Н. Й. — Головний командант Атлантійської фльоти і найвищий командант союзних фльот НАТО на Атлантику адмірал Джеролд Райт промовляючи на прийнятті Клюбу Закордонної Преси, звернув увагу на недостачі підводної фльоти цієї країни. Він твердив, що на прикінці цього року Совєти матимуть у сім разів більше підводних човнів, як мав їх Гітлер на початку другої світової війни, у шість разів більше літаконосців і в три рази більше нищильників та великих бойових кораблів. Адмірал Райт казав, що багато американських підводних човнів вже перестаріли, а модерних підводних човнів занадто мало. Своєю підводною фльотою, заявив адмірал, Совєти могли б ізолювати Европу від ЗДА вже на самому початку війни. Совєти вже в найближчому часі озброять свої підводні човни керованими ракетами, і це буде поважною загрозою для американського континенту. Адмірал Райт домагався збільшення числа підводних човнів та розбудови воєнної фльоти цієї країни.

Ісляндія не хоче американської бази

Рикявік, Ісляндія. — Між ісляндським урядом, урядом З'єдинених Держав і командуванням НАТО ведуться тепер дипломатичні розмови у зв'язку з резолюцією, яку ісляндський парлямент прийняв в минулу середу 28 березня ц. р. про конечність ревізії ісляндсько-американського договору з 1951 року. Цей договір дозволив З'єдиненим Державам встановити в містечку Кефлявік на острові Ісляндії американську летунську базу. За названим договором Ісляндія має право зажадати ліквідації тієї бази, але це може статись щойно впродовж півтори року від такої постанови. Маленька Ісляндія (величиною коло 40,000 кв. миль з населенням коло 150,000 осіб) уважає, що міжнародна ситуація від 1951 року значно поправилась і приявність американського летунства на території Ісляндії зайва. Правда, сама Ісляндія не має ніякого власного війська. Вона є членом НАТО і в згаданій парляментарній резолюції стверджується, що вона далі хоче належати до НАТО. Все ж, та резолюція викликала радість в Москві, як доказ зросту „невтральних" настроїв на Заході. З Вашинґтону повідомляють, що не є виключене залишення надалі американської летунської бази, потрібної З'єдиненим Державам і Канаді головно в системі радарних влаштувань, які перестерегли б ЗДА й Канаду перед наближенням совєтських літаків.

Гувер мол., помилився в оцінці торгівлі націоналістичного Китаю з червоним Китаєм

Вашингтон. — Державний підсекретар Геребрт Гувер, мол., признався до помилки в своїх зізнаннях під час переслухань в сенатській постійній слідчій підкомісії, що націоналістичний Китай веде пожвавлену багатомільйонову торгівлю з китайськими комуністами. На черговому переслуханні згаданої підкомісії Гувер, мол., ствердив, що торгівля націоналістичного Китаю з комуністичним Китаєм не переходила суми 250,000 долярів і що не відповідає правді його твердження, висловлене в понеділок цього тижня, що націоналісти з Формози продають пейпінґським комуністам кожного року всяких товарів на багато мільйонів долярів. В четвер Гувер спростував своє твердження, кажучи, що торгівля ця обмежена тільки до деяких медичних виробів і відбувається вона не безпосередньо, але йде через Гонґ Конґ. Щоб одержати виразнішу картину торгівлі забороненими товарами між Заходом і Сходом, сенатська слідча підкомісія звернулася до уряду з проханням опублікувати листу заборонених для вивозу товарів, але уряд висловив свою згоду поінформувати про це тільки підкомісію на одній з її закритих сесій. Члени підкомісії погодилися на це, запротестував лише сен. МекКарті і на знак протесту вийшов із залі переслухань. Сен. МекКарті заявив, що громадянство мусить бути докладно поінформоване про цілу справу і що листа заборонених для вивозу товарів мусить бути опублікована.

Ізраїль і Сирія обмінялись „воєнними полоненими"

Єрусалим. — Хоч між Ізраїлем і Сирією існує від 1949 року перемир'я, проте часті прикордонні „інциденти" довели до того, що по обох сторонах назбиралися „воєнні полонені". В четвер 29 березня ц. р. відбулась в прикордонній малій місцевості біля ріки Йордану виміна полоненими: жиди повернули Сирії 35 сирійських вояків і шістьох цивільних, а Сирія повернула чотирьох вояків і одного цивільного. Ізраїль захопив в полон сирійців здебільша 12 грудня мин. року у своєму військовому наскоку на сирійські артилерійські позиції над Галилейським озером, а Сирія схопила ізраїльських вояків на своїй території ще 8 грудня 1954 р. Один ізраїльський вояк повісився в сирійській в'язниці. Між сирійськими цивільними особами була теж одна дівчина.

ЗДА мають запас воєнних сирівців на $6,000,000,000

Вашингтон. — Уряд Оборонної Мобілізації у своєму піврічному звіті повідомляє, що до 31-го грудня 1955 року закуплено воєнних сирівців на 6,300,000,000 долярів. В той час замовлених сирівців потрібних для ведення війни, було на суму 500,000,000 долярів. Конґрес ще в 1946 році уповноважив уряд закуповувати воєнні сирівці і тримати їх в магазинах на випадок конечної потреби. Згідно з ухвалою Конґресу, уряд може закупити воєнних сирівців на суму 11,200,000,000 долярів, і досі більш як на половину цю програму вже здійснено. Між іншим, уряд купує переважно ті воєнні сирівці, які треба спроваджувати з далеких країн і які під час війни важко було б транспортувати. Зокрема, закуплено сирівці з таких країн, як Мадаґаскар і Цейльон. Вартість цих сирівців зросла на 433,000,000 долярів, бо від того часу деякі з них подорожчали.

Шведський прем'єр прибув до Москви

Москва. — Шведський прем'єр Таґо Ерляндер прибув з офіційними близько двотижневими відвідинами до СССР. На летовищі привітали його Булґанін, Молотов, Сабуров і інші совєтські головачі. Ерляндер заявив у вступній промові, що вправді в минулому нераз бували між Швецією і Росією „криваві епізоди", але тепер між цими країнами панує „традиційна приязнь". „Ізвестія" і „Правда" у статтях з приводу приїзду прем'єра Швеції, цілком одверто висловлюють совєтські надії, зв'язані з відвідинами у Москві скандинавських державних достойників (впродовж останніх місяців приїздили туди президенти або прем'єри Фінляндії, Норвеґії, Данії й Ісляндії). Ціле Балтійське море, мовляв, і північно-західня частина Атлантійського океану повинні бути „мировою зоною", з „невтральними країнами", себто — у практиці — повинні бути відкриті для наступу совєтської воєнної фльоти. Теж Ерляндер плянує відвідини в Києві, над Чорним морем, в Ростові н. Доном та на Кавказі. Він є першим закордонним достойником, якому совєтський уряд дав дозвіл на відвідини Тифлісу, щоб показати йому, що у Грузії спокій.

Неру заявляє, що Захід „окружив Індію"

Ню Делі. — У своєму новому виступі проти Заходу, індійський прем'єр Неру заявив, що військові союзи Заходу, а саме Південно - Східній Азійський пакт і Баґдадський пакт „окружили" Індію. Під оплески цілого індійського парляменту Неру гостро атакував військово - політичні союзи, при чому він говорив за іменем тільки про західні союзи, а не згадав комуністичних. Неру виголосив півторагодинну промову в індійському парляменті на закордонні теми. Він закинув Пакістанові, що той приступив до названих двох союзів не з остраху перед Совєтським Союзом, а тому, щоби могти виступати в переговорах з Індією про справу Кашміру „з позиції сили". Правда, Неру ствердив, що він з вдоволенням прийняв запевнення американського державного секретаря Доллеса, що на випадок заатакування Індії Пакістаном, ЗДА виступлять в обороні Індії, а не підтримуватимуть Пакістану.

"THE MUSE IN PRISON" ЯРА СЛАВУТИЧА — НОВЕ АНГЛОМОВНЕ ВИДАННЯ „СВОБОДИ"

У Видавництві „Свободи" тількищо появилась друком англомовна книжка Яра Славутича п. н.: "The Muse in Prison" — „Муза в неволі". Книжечка, що має 64 сторінки, охоплює одинадцять нарисів про в такий чи інший спосіб зліквідованих Москвою українських підсовєтських поетів та зразки їхніх творів. Передмову до книжки написав проф. Кларенс Маннінґ. На початку книжки подано список тих українських підсовєтських поетів і письменників, яких розстріляно або які, щоб уникнути смерти з рук комуно-московського ката, самі наложили на себе руку, та кількох десятків депортованих або в інший спосіб репресованих. Короткі нариси, разом із зразками їхніх творів, поміщено про Миколу Зерова, Павла Филиповича, Михайла Драй-Хмару, Дмитра Загула, Михайла Йогансена, Євгена Плужника, Володимира Свідзінського, Дмитра Фальківського, Олексу Влизька та Марка Антіоха. На кінці книжки подано заключення та загальну бібліографію. В тексті поміщено фотознімки розстріляних поетів. Мистецьку обкладинку приготовив артист-маляр Яків Гніздовський. Книжечка дає англомовному читачеві промовистий образ мартирології української культури та її творців в комуно-московській неволі. Ціна книжечки — один дол. і її можна набути в книгарні „Свободи".

В АМЕРИЦІ

● **Кольорова жінка** Бетті Толлі народилася на фармі в Тенессі 1-го квітня 1840 року і в неділю 1 квітня матиме 116 років. Вона заявила, що старається не їсти свинини й тортів і уникає зустрічатися з „сикі".

● **Секретар внутрішніх справ** Даґлес МекКей заявив, що зрезиґнує з свого становища десь коло 15-го квітня, бо хоче кандидувати на сенатора з стейту Ореґон, щоб перемогти колишнього республіканця, а тепер демократичного сенатора Вейна Морса. Айзенгавер побажав йому успіху.

● **Пані Айзенгавер** не знає, яка буде погода на Великдень, і тому не може рішитися, яку в той день убрати на себе сукню і який надіти капелюх із тих сімох капелюхів, що вислала їй з Ню Йорку модиярка Селлі Віктор.

● **Сенатська Підкомісія** для поборювання злочинности серед малолітніх гостро виступає проти деяких фільмів, які своєю „брутальністю та садизмом" защеплюють молодим глядачам антисоціяльні нахили. Підкомісія домагається заборони таких фільмів.

● **65-річний шофер** Джан В. Бирк пішов на емеретуру і незабаром виїжджає з Ню Йорку до Ракі Пойнту на Лонґ Айленді. Від 1914 року він був шофером родини Фордів. За 42 роки Джан В. Бирк лише один раз порушив правила їзди, коли в 1921 році їхав зі швидкістю 25 миль по дорозі, де була дозволена швидкість 12 миль на годину.

● **Репортер щоденника** „Д. Даллас Морнінґ Нюз" Томас Тернер переслав Геррі С. Трумановї статтю з цієї газети, в якій у похвальному тоні написано про доньку бувшого президента Марґарет. Цей „Ди Даллас Морнінґ Нюз" часто виступав проти Трумана, і тому бувший президент подякував репортерові за статтю, зазначуючи, що це вперше похвалено Труманів в цій газеті. Вкінці листа Труман дописав: „Ця газета завжди писала про мене як про кишенкового злодія".

● **Компанія Форда** мала в минулому році чистого зиску 437 мільйонів долярів (по 8.19 доляра за акцію), а в 1950 році — 227.8 мільйона (по $4.31 за акцію).

В СВІТІ

● **Мальта** — щасливий для Англії виняток: коли всі інші її колишні колонії раніше або пізніше різними, мирними чи революційними, способами старались усамостійнитися, зберігаючи зв'язок з Коммонвелтом, або й розриваючи його, то Мальта хоче зректися спеціяльних автономних привілеїв і стати інтеґральною частиною Британії. Але, мабуть, сам англійський уряд має щодо цього сумніви, бо прем'єр Іден заповів, що на Мальті відбудеться в цій справі плебісцит. На іншому середземноморському острові Кипрі, іде революція проти Англії за право самовизначення і злуки з Грецією.

● **Хрущов такий** самий інтриґант і „ліквідатор" противників у боротьбі за владу, як Сталін, — твердить лондонський „Дейлі Мейл" і наводить на доказ найближчих співробітників та приятелів Маленкова, які „зникли", коли Хрущов вів закулісову кампанію за усунення від влади першого наступника Сталіна. Адріянов, Мамонов, Прасс, Тітов і інші — це прізвища, що їх наводить англійський часопис.

● **Князь Единбурґу,** чоловік королеви Єлисавети II, має завеликий вплив на політичні погляди своєї дружини і веде розтратну господарку — недвозначно закидають йому деякі англійські часописи („Дейлі Міррор" і ін.). Князь Единбурґу, близький кревний грецького короля, буцімто рішуче не погоджується з теперішньою репресійною політикою англійського уряду на Кипрі.

● **Комісія Церков для Міжнародних справ** — спільна аґенція Світової Ради Церков і Міжнародної Ради місіонарів — відбуває у Женеві наради. Ця комісія має величезний вплив у протестантських країнах і старається посередничати в англійсько - грецькому конфлікті за Кипр, стоячи у тісному зв'язку як з грецькими православними, так і з англійськими протестантськими колами.

● **Генерал Анрі Наварр,** колишній головний командант французької армії в Індо-Китаї, зізнав на судовому процесі, який ведеться проти трьох колишніх високих урядовців французької державної Ради Безпеки за шпигунство, — що у французькому командуванні в Індо - Китаї під час війни з комуністами панував принцип: ні про що не звітувати Парижеві, бо, мовляв, звідтіль усе дістається до відома комуністів. Він навів конкретний випадок: що в'єтмінські комуністи розпочали офензиву проти Ляосу, після того, як у французькому звіті, висланому до Парижу, сказано, що французи не зможуть втримати цієї країни.

СВОБОДА SVOBODA
український щоденник UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES.	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	5.25	Six months	5.25
На три місяці	2.75	Three months	2.75

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

СПРАВЖНІЙ АМЕРИКАНІЗМ

Кожна етнічна група в цій країні мусить бути якнайбільше заінтересована в тому великому комплексі справ, що їх можна окреслити одним словом — американізм. Що це є американізм? Під цим словом усі енциклопедії розуміють в першу чергу американські властивості англійської мови. Та це тільки стисла, словниково-енциклопедична інтерпретація цього поняття. В ширшому розумінні, американізм — це найкращі властивості і найшляхетніші прикмети американської нації. Ще точніше можна було б це поняття інтерпретувати, як суму найкращих властивостей і найшляхетніших прикмет американської нації в її історичному ставанні та розвитку.

Виходячи з такого поняття американізму, треба в першу чергу звернути увагу на його головну суть: синтезу багатьох рас, культур і традицій, що становить цю єдину в своєму роді американську національну мозаїку. Всі бо сьогоднішні американці, за виїмком автохтонної індіянської групи, є іміґрантами або нащадками іміґрантів. Вони мають у своєму родоводі властивості рас і культур чи не всіх країн „старих континентів", з яких вони чи їхні предки походять. Це чуже расове і культурне — як кажуть американці — „запілля" (беґґравнд) плюс властивості американського розвитку та американських ідеалів і становить справжній американізм, який маємо на думці.

Таке розуміння американізму і така його інтерпретація не є нашою видумкою чи нашим підтягуванням цього поняття під наші потреби або побажання. Американізм бо в такій інтерпретації розуміють найкращі представники саме американізму, найвищі американські державні достойники і найвидатніші мислителі, предки яких, можливо, й не були на „Майфлавері", але цілком певно клали перші основи під американську націю і американізм.

Цими поняттями мусіли керуватись також ініціятори створеного три роки тому спеціяльного Комітету в справі ролі чужих мов в американському житті, передовим членом якого є й відомий наш громадянин та публіцист, п. Ярослав Чиж, співдиректор Загальної Ради для Американської Єдности. Старанням цього Комітету оформлено започатковану у вересні 1954-го року на конференції Асоціяції Модерних Мов в Ню Йорку „програму акції для вчителів чужих мов" в американських школах. Саме ця програма є одним з найкращих і найбільш характеристичних проявів справжнього американізму.

В чому діло? Поперше, Комітет виходить із засади, що збереження, вивчення і розвиток традицій, культур та мов поодиноких етнічних груп в Америці є рівнозначні з американізмом. Це діяметрально розходиться з поняттями деяких або й багатьох членів поодиноких етнічних груп, які думають, що вони „американізуються" тим, що цураються традиції, культури і мови своєї етнічної групи. Це — принципова справа. Справжній бо американізм вимагає збереження своїх етнічних традицій, культури та мови і достосування й використання їх для американської цілости. Це й є суть вписаного на американських монетах мотта Республіки: „Е плюрібус унум — єдине в множестві".

Програма акції, про яку мова, базується в дальшому на таких принципах: всі мови і всі культури однаково заслуговують на респект; мова і культура — це невідлучні поняття і тому, вивчаючи культуру, треба від початку вивчати мову; більший респект до іміґрантів та їх походження заощадить Америці багато мовних і культурних утрат, а тому треба всі етнічні групи заохочувати і допомагати їм, щоб передавали своїм дітям свої мовні й культурні традиції.

Це — тільки загальні основи і напрямні згаданої акції. Вона заплянована на найширшу скалю по всіх школах в осередках поселення етнічних груп, при тісній співпраці в першу чергу вчителів і батьків, а далі й громадських організацій і не в останній мірі чужомовної преси.

Правильність такої постановки справи є наявна і ініціятиву для відповідної акції можна тільки привітати та всіми силами підтримати. Очевидно, що ми будемо слідкувати за розвитком цієї акції і інформувати про неї наш загал, який повинен її відповідно піддержати на місцях. Але при цій нагоді треба звернути, зокрема, увагу на основу та принцип цієї акції, бо вони стосуються не тільки до неї самої, але є чи не найбільше потрібні для кожної з етнічних груп, між ними й для нашої, української. Якби ми ці принципи засвоїли і якби ми по-справжньому розуміли американізм, то як же інакше виглядала б сьогодні наша спільнота та весь її проґрес.

МІЖ КАПІТОЛЕМ І БІЛИМ ДОМОМ...

КРЕМЛІВСЬКИЙ ПЛЯН ДЛЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

Вашингтон. — Якось непомітно, без пресового розголосу, пройшла недавня дуже цікава промова сенатора Ланґера (Респ., Півн. Дакота) на пленумі Сенату. Певно, преса не надто цікавилась промовою тому, що сама тема її була не популярна: зворот майна, сконфіскованого під час війни у німецьких громадян на терені ЗДА. Це сконфісковане майно оцінено в сумі 500 мільйонів долярів. Тепер — через десять років після закінчення війни, коли німці з ворогів стали союзниками, зворот цього майна має особливе моральне й політичне значення. Сен. Ланґер, давній сторонник повного звороту, цим разом пропонував передати чужинецьке майно з-під відання департаменту юстиції у відання державного д е п а р т а менту (закордонні справи), бо справа ця має зовнішньополітичний характер. Але при цьому ужив арґументів, які виходять далеко за рямці основного питання. Він стверджив, що вся політика конфіскати — це був не американський, а кремлівський плян економічного нищення Німеччини, хоч виконаний американськими урядовцями. Це звучить дивно, але арґументи Ланґера, які спираються на відомі факти з шпигунської афери Вайта й Гісса, роблять його висновки правдоподібними.

Передусім, заявив сенатор Ланґер, сама конфіската приватного майна — супротивна американському світоглядові, натомість вона є прямим висновком із марксівсько-комуністичної ідеології. Ланґер завдав собі труду простудіювати марксизм та комунізм і цитував їх клясиків. А сама історія закону про конфіскату та його переведення — в його оповіданні — така, що могла б бути сценарієм для доброго шпигунського кінофільму. З довгої промови Ланґера можна уложити хронологічний перебіг в деякому спрощенні.

Кордел Гол, державний секретар під час війни, мав уже в 1942-му році плян післявоєнної політики супроти Німеччини. Цей плян уклав Кордел Гол на бажання президента Рузвелта, і був він, за словами сен. Ланґера, згідний з традиційним американським світоглядом, але не згідний з плянами Сталіна, який хотів повного економічного зруйнування Німеччини. Сталін мусів знати про цей плян і погляди Гола, бо в комітеті політичного плянування в державному департаменті працював Лоренс Доґґан, приятель пізніше викритих совєтських шпигунів Алджера Гісса та Генрі Декстера Вайта, який сам стояв під підозрою і пізніше покінчив самогубством.

Зрештою, в 1943-му році Гол написав статтю, в якій виявив свої погляди, що конфіската приватного майна, хоч би й осіб з ворожої держави, суперечить американській традиції і дуже шкідлива в наслідках. З того часу починається проти Гола неперебірлива кампанія т. зв. „ліберального фронту". В урядових колах головним противником Гола став тодішній секретар фінансів Морґентав. І аж після війни довідалися американці (разом із Конґресом), що Морґентав таємним наказом з 15 грудня 1941 року призначив Генрі Декстера Вайта, свого асистента, референтом в усіх справах фінансів у закордонній політиці, зв'язаним з державним департаментом і дорадником державного секретаря, відповідальним безпосередньо перед Морґентавом. А таким же таємним наказом з лютому 1943 року Морґентав призначив Вайта „супервайзером", відповідальним за участь департаменту фінансів в операціях армії та фльоти на чужих теренах. Таким чином Вайт став контролювати і державний департамент і військову політику, бо від нього залежало, чи будуть гроші, потрібні на дані завдання. Ланґер стверджує, що це зовсім незвичайна річ, щоб асистент міністра фінансів мав такий рішальний вплив на закордонну політику та військову адміністрацію окупованих теренів. Тим більше сенсаційне, коли асистент міністра фінансів є аґентом чужої держави, а ще більш сенсаційне, коли ця чужа держава є Совєтський Союз.

Очевидно, що Вайт, спираючись на Морґентава, що мав особливий вплив на президента, а радше на президентову, у співпраці з іншими аґентами Гіссом та Доґґаном, що знаходилися в самому центрі закордонної політики, мав великі можливості і їх повністю використав. Отож, коли плян Гола дійшов до відома Сталіна, — а це потвердила московська конференція 1943 року з участю Гола, — Сталін видав свої накази. Для нього державний секретар Гол був, очевидно, невигідний, і тому проти нього почалася в Америці сильна кампанія, яка в листопаді 1944 року привела до його резиґнації.

Рівночасно треба було перевести Сталінів плян економічної руїни Німеччини. Ланґер каже, що реалізація цього пляну почалася статтею старого комуніста Євгена Варґи, вміщеною в московському журналі „Війна й робітнича кляса" у жовтні 1943 року. Варґа — колишній товариш Леніна і учасник історичної подорожі в закритому вагоні через Німеччину до Росії в 1917 році. В своїй статті він говорить про плян німецьких репарацій після виграної війни: передбачає невільничу працю німців і скапітульованої армії для відбудови СССР, демонтаж індустріяльних закладів Німеччини та вивіз їх до Союзу, вкінці — конфіскату німецьких активів закордоном. В цих останніх пунктах особливо протиавився цей російський плян пляновi Гола. Зате був він ідентичний — як виводить Ланґер, — з т. зв. пляном Морґентава, фактич-

(Закінчення на стор. 3-ій)

СИЛА І СТРАТЕГІЯ СОВЄТСЬКОЇ АРМІЇ

Остання вістка з ділянки совєтської військової політики — це зголошений 27 березня ц. р. в Лондоні під час дебат у Підкомісії Об'єднаних Націй в справах роззброєння ще один совєтський проєкт, який бере під увагу тільки редукцію існуючих наземних армій, але, дивним дивом, не згадує навіть про заборону дальших експериментів з атомовою зброєю і про генеральну заборону вживання атомової зброї, що впродовж десятка років було кардинальною вимогою в совєтських промовах, розмовах, листах, заявах і меморіялах на цю тему. Західні фахові коментатори відразу роблять з цього найновішого совєтського становища висновок, що 1) Совєтський Союз має вже стільки атомових і водневих бомб, що йому вже не страшна дальша продукція цієї зброї на Заході і 2) СССР, пропонуючи редукцію наземних військ своїх і ЗДА до — 2,500,000, а Англії і Франції до — 650,000 в кожній із цих країн, з „пробною обеззброєною зоною Німеччини", — хоче тим самим запевнити рішучу перевагу совєтській наземній армії над сполученими наземними військами Західньої Европи, виелімінувавши водночас „заднім ходом", ніби у загальному пляні світового роззброєння, найбільш для Совєтів загрозливу західньо-німецьку збройну силу, або бодай послабити оборонний потенціял Заходу відтягненням з терену Німеччини атомової зброї альянтів.

Цей останній совєтський виступ цілком погоджується з твердженням фахового військового референта „Ню Йорк Таймсу" Гансона Болдвіна, який у трьох статтях п. з. „Совєтські збройні сили" подав цього тижня надзвичайно цінні інформації. Болдвін, признавши, що всі статистичні дані про совєтську армію високо гіпотечні і є поза обсягом можливого авторитетного потвердження чи заперечення, сам займається більше загальною її характеристикою і стратегічним плянуванням, як цифрами. Лише на самому вступі приймає він за річ певну, що СССР має найбільшу в світі наземну армію, найчисленнішу підводну фльоту і майже таке саме щодо числа машин летунство, що й ЗДА. Величезний зріст совєтської збройної сили він пояснює успіхом совєтського експерименту з перетворенням суто хліборобської держави на державу високоупромисловлену, і то з непропорційно до інших галузей промислу сильним важким промислом, потрібним якраз для продукції зброї всіх родів і видів. Він доказує це статистичними порівняльними цифрами совєтської продукції сталі, електричної енерґії і пального в 1930 і 1955 році, — цифрами, які вказують на те, що совєтська продукція здоганяє американську в цих трьох найважливіших для війська ділянках стомилевими кроками. Правда, Болдвін не виключає, що совєтська офіційна статистика тенденційно переборщена. В усякому разі, стверджує цей фахівець, „совєтська армія перестала бути озброєною ватагою з другої світової війни".

Проте, мабуть, під адресою конґресових критиків теперішньої американської військової політики і деяких кіл а м е р и канського громадянства, сильно занепокоєних відомостями про збройну могутність СССР — Болдвін звертає увагу на цілу низку дальших слабих точок у військовому потенціялі Совєтів. Совєтська цивільна авіяція стоїть в яскравій диспропорції до військової і не займає майже ніякої позиції як допоміжна сила на випадок війни. Совєтська радарна система стоїть далеко позаду американської і не вміє, напр., визначати висоти лету ворожих літаків. Не зважаючи на всі „засівні кампанії", совєтське хліборобство є Ахіллевою п'ятою СССР, бо все ще не минулись там спорадичні катастрофи голоду. Совєтська сітка автострад і взагалі битих шляхів все ще гідна спожаління, бо досі, напр., нема ні одної автостради, яка перетинала б цілий Совєтський Союз, а спосіб будування шляхів до Москви у формі промені́в, чи „шпиць в колесі", дає великі нищівні можливості ворожому летунству під час війни. На 225,000 миль водних шляхів в СССР — всього 70,000 миль рік і каналів пристосовано до плавби.

Нова совєтська стратегія наставилась на танкові дивізії, летунство і підводні човни, себто ті роди зброї, що їх найбільш масово продукується в СССР після останньої війни. Це вже не дефензивні, а офензивні збройні засоби. Виходить, що Совєти начебто менше вже розраховують на свої „неосяжні" простори і свій клімат — два чинники, які заважили на прогрі Наполеона і Гітлера. У третій світовій війні Совєти плянують передусім наступ, і то наступ на Західню Европу, щоб, поперше, відсунути найдалі в запілля власний край, а, подруге, тримати Захід Европи, наче депозит в своїх руках: американсько-англійське летунство, мовляв, не захоче руйнувати докраю Німеччину й Францію, і тому масово кинені туди совєтські війська почуватимуть себе розмірно безпечно.

Отож Москва, запевняє Болдвін, здаючи собі справу, що простір „матушки Росії" та її вбивчий для чужинців клімат не зможуть уже відіграти ролі рятункового пояса, як відіграли в 1912 і 1942-44 рр., зберегла третій тактично-стратегічний принцип — масовости наземного війська. Воно, включаючи коло 14 дивізій силою 400 тисяч вояків „служби безпеки" (раніше МВД, після розстрілу Берії тісніше підпорядкованих командуванню армії) — нараховує разом до 4,600,000 вояків. Нема доказу, що Москва дійсно перевела до 31 грудня мин. року редукцію війська на 640,000 осіб. 800,000 — 1,000,000 — це професійні вояки з довгорічною військовою службою. Вогнева сила значно збільшена не тільки числом танків, важких і легких скорострілів, ручною механічною зброєю та змоторизованою піхотою, але й заміною воєнного танка Т-34 з 85-мм гарматою на Т-54 з 100-мм гарматою. Проте, неможливо обрахувати, скільки совєтських дивізій взагалі змоторизовано (сов. дивізія має коло 12,000 вояків, а американська — коло 18,000). Але на підставі факту, що в совєтській армії все ще є аж 5 кінних дивізій і що СССР втримує у мирному часі таку велетенську армію під зброєю, з того 30 змоторизованих дивізій тільки у Східній Німеччині, видно, що совєтське командування не відмовилось від згаданого принципу, що його трималася давніша російська царська і комуністична тактика: масове кидання війська в наступ, користування конем, тепер ще танком і літаком, зате легковаження комунікації, транспорту і постачання. До нової комуністичної стратегії і тактики включено масову партизанську боротьбу в запіллі ворога (Заходу) та саботажі й повстання при допомозі комуністичних п'ятих колон. Закинено ж напевне розрахунок на „час", як на союзника, бо в добі атомової війни це є ворог, а не союзник. Військова маса має залити европейський Захід, а склад атомових і водневих бомб має бути противагою до американського складу. Потенціяльна перевага Заходу все ще величезна, але й совєтська загроза — це вже далеко не блеф.

Лев Шанковський

ІСТОРІЯ ВОСЬМИ ЗВЕРНЕНЬ

(До характеристики большевицьких методів у боротьбі з українським визвольно-революційним рухом)

IV

Треба, одначе, сказати, що основні кадри революційного підпілля не заламалися і не прийшли з „повинною". Навпаки, підпілля відповіло на звернення великою пропаґандивною акцією, спрямованою під адресою фронтових вояків Червоної армії, розташованих на території дії УПА й підпілля. Серед цих вояків поширено тоді мільйони листівок, які виясняли, за що бореться УПА й підпілля й закликали вояків Червоної армії до спільної боротьби проти Сталіна. Оця пропаганда почала давати свої наслідки. Щораз частіше відділи Червоної армії відмовлялися від акції проти УПА, кажучи, що це не справа війська, але НКВД. Були теж численні випадки безпосередньої допомоги, чи хоч проявів невтралітету збоку деяких частин Червоної армії. Це все створювало для большевиків загрозливе становище й вони, ствердивши, що Червона армія стає небоєздатна в боротьбі проти УПА, чим скоріше забрали фронтові дивізії із Західньої України. На їх місце, з далекої Московщини, а навіть Сибіру, спровадили дивізії внутрішніх військ НКВД.

Тим часом, Хрущов з Рясним почали готуватися до остаточної розправи з УПА й підпіллям. У пресі починають знову і вже частіше появлятися статті про конечність „ліквідації банд", що „заважають" у ділі відбудови народного господарства Української ССР. Для боротьби з УПА й підпіллям творяться „істребітельні батальйони" з місцевого населення і тому в газетах пишеться про потребу „знищення українсько-німецьких націоналістів самим українським народом". Хрущов ставить ставку на громадянську війну. З нагоди першої річниці „визволення" УССР з-під німецької окупації, дня 13 жовтня 1945 року, Хрущов виступає з великою промовою, в якій нахваляється, що „український народ не повірив жадному слову брехні українсько-німецьких націоналістів, викривши і знищивши їх". Проте, дійсність — це далека від цього офіційного рожевого оптимізму. Цю дійсність знає нарком — ген. Василь Рясний і він, не дуже покладаючись на допомогу українського народу, розташовує свої дивізії до остаточного бою. Наприкінці місяця жовтня, концентрація вже готова, дивізії залізним кільцем оточують комплекси лісів, в яких скриваються українські повстанці і чекають сиґналу до наступу. І як завжди перед кожною великою акцією, появляється нове звернення. Оце четверте звернення появляється з нагоди свята Жовтневої революції, дня 5 листопада 1945 року й адресується знову до населення західніх областей України. „Як зацьковані звірі", кажеться в зверненні, „гасають банди українсько-німецьких націоналістів лісами", але „український народ має досить сил, щоб знищити жалюгідні залишки цього фашистівського падла". І Хрущов заповідає: „Залишки розгромлених банд будуть знищені в найближчому часі". Звідсіль теж дальший заклик до українського народу: „В ім'я свого щастя і щастя своїх дітей ще активніше включайтеся в боротьбу за цілковиту ліквідацію охвістя розгромлених банд українсько-німецьких націоналістів". Дня 15 листопада 1945 року, ген. Василь Рясний видає ще від себе наказ до підлеглих органів безпеки про непритягнення до кримінальної відповідальности командирів і членів розгромлених націоналістичних банд, які зголосяться до органів безпеки з „повинною".

А втім, велика акція дивізій НКВД, що почалася, після четвертого звернення в Тернопільській області в грудні 1945 року, а в усіх інших областях дня 10 січня 1946 року, була пов'язана тісно з т. зв. виборами до Верховної Ради СССР, які були назначені на день 10 лютого 1946 року. Із зовнішньо і внутрішньо-політичних міркувань, большевицькі окупанти поставили собі завдання за будь-яку ціну ці „вибори" виграти. Тому, що у виборах вони сподівалися рішучого спротиву українського населення, вони вхопилися за випробувану методу фізичного насильства. З початком січня 1946 року, прибули в західні області УССР дальші підсилення у виді нових дивізій і бригад внутрішніх військ НКВД і, таким чином, між 10-20 січня 1946 р. у всіх селах не виключаючи навіть малих хуторів, закватирували постійні ґарнізони НКВД. На кожне село, пересічно, припадало 25-100 бійців, на район 2000-5000. Одночасно збільшено залоги райцентрів і створено окремі оперативні групи, що безперервно, партизанським способом, оперували в терені. Разом із приходом ґарнізонів скрізь фактично був уведений винятковий стан. Перед ґарнізонниками поставлено завдання фізично змусити населення сіл і хуторів до участи у виборах, коли оперативні групи й сконцентровані дивізії НКВД мали завдання завдати рішучого удару по УПА з метою остаточного її знищення.

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК (УВАН) у США

ШЕВЧЕНКО

Річник 5.

(19)

МАТЕРІЯЛИ І ЗАМІТКИ
КНИГА ПРО КИЇВ ШЕВЧЕНКОВИХ ЧАСІВ

Поза згадкою в самій книзі, що автор носить ім'я Андрія Первозванного (ст. 59), докладні відомості про працю над книгою знаходимо в листах митрополита Філарета до Муравйова.[2] З цих листів, опублікованих самим адресатом, видно, що відвідини Києва, які дали матеріял для опису його пам'яток, сталися між травнем і вереснем 1843 року, цебто в той самий час, коли й Шевченко подорожував по Україні, був деякий час у Києві, де познайомився з Кулішем, а Куліш напевно водив Шевченка оглядати пам'ятки, як рік пізніше водив по тих пам'ятках Костомарова.

Наслідком перебування Шевченка в Києві в 1843 році були його пейзажі. Два з них видані були в наступному році в серії офортів „Живописна Україна": один — вид Видубецького манастиря, описаного і в книзі Муравйова, другий — „У Києві (Печерська криниця)".

Книга Муравйова про Київ була написана по свіжих слідах. Рукопис був готовий у першій половині 1844 року, бо 26 травня цього року Муравйов переслав його митрополитові Філарету, який поробив свої поправки на рукопису і в двох листах до Муравйова (28 травня і 19 червня 1844 р.) подав їх йому з поясненнями. Як видно з тексту друкованої книги про Київ, Муравйов всі ці поправки прийняв. Дозвіл Московської духовної цензури був датований 4 березня 1846 року, і десь після цього, можливо, з квітня почався її друк у Києві.

В цей самий час з квітня 1846 р. Шевченко жив у Києві на Козиному болоті, в центрі міста, в домі Житницького, що зберігся й досі. Шевченко вже з півроку працював для київської Археографічної Комісії над змалюванням історичних пам'яток у різних місцевостях України. Він продовжував цю працю і в Києві, де крім того клопотався про призначення на посаду учителя малювання в Університеті св. Володимира. Замальовуючи разом зі своїм приятелем малярем Сажиним київські пам'ятки старовини, Шевченко відвідував для цього ті самі місця, які були описані в 1843 році Муравйовим: Печерську Лавру,[3] Андріївську гору, Золоті ворота. Про один епізод, пов'язаний з Шевченковими етюдами біля Золотих воріт, оповів письменник Афанасьєв-Чужбинський у спогадах про Шевченка. Зі слів Чужбинського можна уявити собі безлюдну місцевість, вали та яри навколо Золотих воріт, де загубилося навіть якесь дівчатко, врятоване Шевченком. Муравйов при описі Золотих воріт подає кількома словами пейзажі, що їх мусів бачити і Шевченко: „Одинокими тепер стоять на пустощах старого Києва Золоті ворота сії, що колись пишались на найурочистіших стогнах столиці. Хто гляне крізь них до півночі, на Старий Київ, побачить частину храму Георгієва та високу дзвіницю Софійську; хто гляне до півдня, побачить широке поле, розриті вали та яри, де розселюється новий город, а далі пишну побудову, розсадник знаннів, увінчаний іменем рівноапостольного просвітителя Руси",[3] (ст. 96).

В той же таки час, коли в друкарні Печерської Лаври друкувалася книга Муравйова про стародавні пам'ятники християнського Києва, в Києві ж творилося Кирило-Методіївське братство, в якому моменти християнського одуховлення грали значну ролю. Діяльність братства територіяльно сполучалася з церквою Андрія Первозванного: братчики збиралися в кімнаті М. Гулака, що жив в квартирі священика цієї церкви Завадського, який лише три роки тому приймав у себе Муравйова, водив його по храму та вказував йому місце для побудови дому навпроти церкви, бо Муравйов, вже здавна леліяв думку напостійно оселитися у Києві.

А. Муравйов у своїй книзі про Київ називає цього священика „о. Іаков", а в спогадах причетного до справи кирило-методіївців О. Петрова знаходимо оповідання, як цей священик, господар дому, де жили і сам Петров і М. Гулак, познайомив їх, приймаючи обох у себе на обіді. Спогади О. Петрова зберегли нам майже точні дати: у Завадського він оселився у вересні 1846 року; Гулак уже жив у тому самому флігелі, але вони не зустрічалися один з одним. Завадський заходив і до Петрова і до Гулака та, бачачи в того й другого „фоліянти й літописи", зробив висновок про спільність наукових інтересів обох своїх пожильців. „Так пройшло більше місяця" після оселення Петрова у Завадського. У наступну неділю по візиті о. Якова до Петрова сталося знайомство останнього з Гулаком. Виходить, що це був або кінець жовтня, або початок листопада 1846 року.[4] Поблизу Андріївської церкви на Трисвятительській вулиці у цей же час жив і Костомаров.

Книга А. Муравйова про Київ 1843 року вийшла з друку ще перед кінцем 1846 року. Нема сумніву, що о. Яків Завадській мав від автора даруночий примірник її, де він двічі був згаданий.[5]

[2] Письма митрополита московского Филарета к А. Н. М., 1832-1867 Киев, 1869. стор. 138-141.

[3] Університет св. Володимира.

[4] Петров А. М. Из далекого прошлого. (Воспоминания о Кирилло-Мефодиевском обществе). Сборник „Звенья", т. IV, ст. 317-318.

[5] У виданні книги Муравйова 1846 року цей священик названий лише скорочено: „о. І....ъ". В 1863 році Муравйов цілу цю книгу вставив у п'яте видання відомої своєї праці „Путешествие по святим местам русским". У 8-му виданні (1805 р) див. ч. І, ст. 385-515. Тут імення священика дано повністю: „о. Іаковъ". Прізвище „Завадський" назвав О. Петров у доносі на кирило-методіївців.

СМЕРТЬ ШВЕДСЬКОГО ШЕРЛОКА ГОЛМСА

Світової слави шведський детектив Гаррі Седерман, з титулом доктора та професора університету, помер несподівано на 53-му році життя, далеко від своєї батьківщини в Танджері, де працював над реорганізацією міжнародної поліції.

Його властивою батьківщиною був цілий світ, де в багатьох кримінальних випадках грав він, як детектив, головну ролю. Вже як учень цікавився він криміналістикою, а як студент вивчав хемію в німецьких університетах. Практичні студії проводив він у багатьох европейських та позаевропейських країнах. У 1928 році дисертацію на тему „ідентифікація пострілу з ручної зброї" здобуває він у Ліоні ступінь доктора, де й дістав працю асистента в поліційній лябораторії. На підставі цілого ряду доповідей з ділянки кримінальної техніки в ЗДА, заанґажував його стейт Ню Йорк для відбудови державної поліційної лябораторії. Тут він написав відомий підручник криміналістики, який став теоретичною підставою для вишколу кримінальної поліції ЗДА, а зокрема відомого Еф Бі Ай. Спеціяльністю Седермана було — виясновувати науково різні злочини.

Вернувшись на свою батьківщину, працював він як директор кримінально-технічного інституту і рівночасно викладав як професор у Стокгольмському університеті криміналістику. В той час пише він цілий ряд фахових книжок, які появилися в перекладах у 18-ти мовах. В Америці та Швеції працював при накручуванні автентичних кримінальних фільмів і був в ділянці такого роду фільмів головним дорадником. У Швеції мав він таку популярність, що в день народження заставав перед дверима свого дому велику та прегарну китицю квітів з написом: „Від вдячних злочинців". Був він рівночасно знаменитим стрільцем з короткої зброї, і тому мав ще популярне назвисько „Револьвер - Гаррі".

Між світовими злочинцями відчув на своїй скірі тверду руку та геніяльний ум Седермана і східньо-німецький Берія, теперішній шеф уряду безпеки Східньої Німеччини Ернст Вольвебер, найкращий фахівець Москви у справах корабельних саботажів. Коли в 1936 р. розгорілася в Еспанії громадянська війна, аґенти Вольвебера почали негайно свою „працю". Вони заложили в Ротердамі на італійському кораблі „Фельче" вибуховий ладунок, який на чистому морі експльодував, внаслідок чого корабель пішов на дно. Та сама доля зустріла японський корабель „Таіма Марії" при в'їзді до Бремену. Незабаром після цього в данській пристані Фредеріксгавн згоріли дотла два еспанські кораблі „Ціцеро" та „Абрего". Руку Вольвера відчула на собі і Польща, гордість якої пасажирський корабель „Батори" горів у 1938 р. в пристані Копенгаги. Англія, Франція та інші держави також відчули „діяльність" Вольвебера.

Після саботажних актів на німецьких та японських кораблях, Седерман приступив до протиакції. Його стокгольмська централя знала вже, що вибуховий матеріял вживаний для саботажів, походить зі шведських копалень залізної руди, і мала в руках докази, що його викрадають комуністи-робітники та перепачковують до рук аґентів Вольвебера. Одного з цих пачкарів схоплено на кордоні Норвеґії, а в 1940 р. заарештовано й Вольвебера. Ґестапо домагалося від Швеції видачі Вольвебера взаміну за сімох інтернованих в Німеччині шведів, але Швеція, побоюючись дипломатичних ускладнень з Совєтами, на цю пропозицію не погодилася. За крадіж вибухових матеріялів та пачкарство шведський суд засудив Вольвебера на три роки тюрми, але поки він почав відсиджувати кару, „мадам" Колонтай, совєтський посол у Стокгольмі, вручила шведському урядові документ, який „стверджував", що Вольвебер є совєтським громадянином і що він за розтрату грошей повинен відповідати перед судом у Москві. Швеція поступилась, видала Вольвебера Совєтам, і таким чином його оминула німецька шибениця. Натомість майже всі його аґенти, які „працювали" на терені Німеччини, попали в руки ґестапо, і їх засуджено на кару смерти або на тюремне ув'язнення.

У великій політиці під час другої світової війни Седерман грав також визначну ролю. В 1942 р. він був у Берліні, як заступник Швеції на з'їзді Міжнародної комісії кримінальної поліції, і при цій нагоді бачився з президентом німецької поліції графом Гельдорфом та шефом кримінальної поліції Небе, з якими підготовляв плян ліквідації Гітлера та головачів нацистівського режиму. У пляні передбачалось повітряну висадку у Берліні 10,000 англійських вояків, які при співдіянні з німецькими поліційними частинами, мали заарештувати Гітлера, Ґерінґа, Ґеббельса, Гіммлера та ін. і вчинити переворот. Але англійська головна команда вважала цей плян за надто ризиковний і на нього не погодилася.

Пізніше перейшов професор криміналістики до організування руху спротиву в Данії та Норвеґії. Ця акція не стала на перешкоді тому, що, негайно після капітуляції Німеччини, Седерман виїхав до Гамбурґу, щоб давати свої поради при організуванні західно-німецької поліції.

Його смерть — це велика втрата не тільки для шведського народу.

Нестор.

КРЕМЛІВСЬКИЙ ПЛЯН ДЛЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

(Закінчення зі стор. 2-ої)

ним автором якого мав бути Вайт, сталінський аґент. „Плян Морґентава" постав протягом 1944 року і також передбачав репарації через демонтаж індустріяльних закладів та конфіскату німецького майна (приватного) закордоном — зовсім, як плян Варґи. Проти нього рішуче виступали державний секретар Гол і секретар війни Стімсон. Навіть американська преса назвала його таким драстичним, що від нього, мовляв, ледве один крок до „стерилізування всіх німців". Але през. Рузвелт легко схилявся до цього пляну, очевидно, омотуваний Морґентавом, який сам признав у своїй книжці „Німеччина — це наша проблема", що і президент і Конґрес мусіли бути заманені („трікед") в цей плян.

Цей плян був готовий напередодні т. зв. 2-ої Конференції в Квебеку (Канада) між Рузвелтом і Черчилем у вересні 1944 року. Державний секретар Гол не поїхав на конференцію, але зі здивуванням довідався, що з президентом поїхав секретар фінансів Морґентав та його асистент Вайт, а плян Морґентава узяв з собою президент як базу для дискусії. Але й це не все, що є дивне в цій історії: Ланґер доказує, що плян, прийнятий провізорично і позначений ініціялами обох шефів держав, не мав повного тексту, зокрема клявзуля про конфіскату була зазначена Морґентавом і Вайтом як „строга тайна". Коли Черчил пізніше завагався навіть провізорично цей плян прийняти, як його підсунули йому перед дискусією про американську позичку для Великобританії, то Генрі Вайт натякнув лордові Чертвеллові, особистому асистентові Черчила, що прохання Англії стрінуло б багато прихильнішу поставу в Америці, якби Великобританія апробувала плян Морґентава-Вайта.

„Яким тріюмфом Сталіна, — говорив Ланґер, — була ця друга конференція в Квебеку! Там не було ані однісінького російського делеґата, але Сталін і не потребував нікого, бо роботу для нього робили його аґенти, і то так, що все виглядало, як чисто американське рішення".

Черчил у своїх споминах каже, що сподівався, що плян Морґентава не стане дійсністю. Він і не став в цілості підставою американської політики. Але в частині про конфіскату німецького майна пізніше таки був зреалізований, і все завдяки Вайтові та Гіссові. Наперед прийшла конференція в Ялті, в лютому 1945, Голл не був уже державним секретарем, а президент був очевидно хворий.

Ланґер пригадав назагал відомі факти про торги Сталіна з Черчилем щодо репарацій і про хитке становище Рузвелта, найближчим дорадником якого був Алджер Гісс а другим — Вайт. Офіційний комунікат про німецькі репарації був загальниковий, в ньому не було згадки про конфіскату німецького майна закордоном. Але через два роки, у березні 1947 р. виявилося, що в офіційному протоколі під заголовком „репарації", зазначено, що ці репарації мали бути покриті з німецького майна на терені Німеччини та закордоном, отже — через конфіскату закордонних активів. Плян Варґи з 1943 року, плян Морґентава-Вайта з того ж року та протокол з Ялти збігаються по суті. Ланґер далі говорив про заходи Вайта і Гісса в Америці передати контролю зайнятих німецьких активів Вайтові, про довгі його інтриґи, щоб перевести постанову про остаточну конфіскату в Конґресі і т. д. У січні 1950 року Алджера Гісса, б. асистента державного секретаря Гола засуджено за те, що фальшиво заперечив, що був шпигуном. В його справі виявилося безсумнівно, що членом комуністичної групи та аґентом був і Вайт, асистент секретаря фінансів Морґентава, і інші з ним. Морґентава, відомого з ненависти до німців, Вайт водив за ніс. А в ефекті, як стверджує Ланґер, комуніст і аґент Вайт контролював під час війни хід закордонної політики і військової окупаційної політики силою наданої йому юрисдикції та підступними ходами.

Все це, очевидно, тільки на одному малому відтинку показує ще один взір большевицької інфільтрації в найвищі урядові сфери чужої держави. А скільки ще відтинків не виявлено?

ВІСТІ З УКРАЇНИ

(За совєтською пресою і радіом)

ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Українці Житомирщини відзначили 85-ліття з дня народження своєї землячки, видатної поетеси Лесі Українки. 25-го лютого в Новоград-Волинському відбулися велелюдні збори з нагоди відкриття меморіяльної таблиці на будинку, де народилася Леся Українка. Другу меморіяльну таблицю встановлено на будинку, в якому вона проживала від 1872 по 1878 рік. На присвяченому пам'яті поетеси урочистому засіданні виступали українські письменники В. Бичко, П. Дорошко та ін.

„МОЄ СЛОВО ПРО ПАРТІЮ"

Ніяк не можуть жити совєтські поети без „культу". Та й справді, яка ж то поезія без славословлення та звеличування? Отож, після скасування культу Сталіна заходилися совєтські поети на ту самісіньку ноту звеличувати партію: тими самими словами, з тими самими римами. Якийсь „поет" Петро Сліпчук у „Радянській Україні" з 8 березня, з нагоди Жіночого Дня, від імени „матері - робітниці" вмістив отакого вірша під поданим вище заголовком:

Як двадцятий з'їзд відкрився
У столиці, у Кремлі,
Мов промінням освітився
День весняний на землі.
Так на серці тепло стало,
Так привітно на душі!
Сил, здоров'я прибувало,
Що зроблю — здається мало
Ось-то як, товариші!
Зранку радіо включала,
Прислухалась до промов,
Аж за північ я не спала —
Все читала знов і знов.
Все для нас, кохані дітки,
Для творця - трудівника,
Все по пляну п'ятилітки,
Що накреслює ЦК...

і так далі, як за Сталіна, тільки без Сталіна.

ПАМ'ЯТИ ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО

24-го лютого в Київському будинку літераторів відбувся вечір, присвячений другим роковинам з дня смерти визначного українського письменника Юрія Яновського. Вечір відкрив вступним словом письменник Петро Панч. Доповідь про життя і творчість Ю. Яновського виголосив кандидат філософічних наук О. Килимник. Доктор філологічних наук І. Білодід говорив про великий вклад Яновського у скарбницю української літературної мови. Режисер М. Романов виступив із спогадами про спільну з Яновським працю над п'єсою „Дочка прокурора". Вечір закінчився концертом з висвітлюванням кінофільму „Вершники", накрученого за повістю Ю. Яновського. В будинку літераторів була влаштована виставка книжок, документів та фотографій, що висвітлюють життя і творчість Юрія Яновського.

ЧЕТВЕРТА РІЧНА ВИСТАВКА ОБ'ЄДНАННЯ МИСТЦІВ УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ

Об'єднання Мистців Українців в Америці відкрило свою Четверту Річну Виставку, в якій бере участь 45 мистців із 116 працями. В неділю 25 березня ц. р., відвідало виставку понад 150 осіб добірної публіки. Відвідувачі закупили багато виставлених праць. Виставка відкрита в суботу від год. 8-ої до 10-ої вечора і в неділю від год. 10-ої рано до 10-ої вечора.

● **До Японії прибув** д-р Поль Дудлі, спеціяліст серцевих недуг, який лікував президента Айзенгавера. Він виголосить в Японії низку доповідей і познайомиться з японськими клініками й шпиталями.

● **„Українське Слово"** з Буенос - Айрес принесло вістку, що в Румунії існує окремий український національний район, в якому працюють 23 українські школи, одна десятирічна та педагогічна школа. Центром району є місто Радівці.

● **Фахівець від атомових** справ Г. Л. Бавман заявив на Конґресовій Підкомісії Цивільної Оборони, що збудувати сховище проти атомової бомби цілком можливо, але немає певности, чи зможуть люди, які в ньому будуть ховатися, пережити атомовий налет.

З наших буднів

ПРО РІЗНІ ДИВА НА СВІТІ

Що воно за знак, що Великдень нового стилю припадає цього року якраз на „Пріма Апріліс?"

Здурів нас календар, чи що таке?..

Не хотів би я зачіпати календарних справ, бо вже мені ця тема набридла, але ж воно чудно та дивно здається, що, наприклад, в Дітройті, на другий тиждень вже буде по Святах, розпічнуться весілля та різні гульки, а ми, в Ню Йорку, будемо ще п'ять тижнів важко говіти...

Між іншим — мій шеф від „Лиса Микити", містер Еко, хотів навіть випустити два святочні числа журналу: одне — за новим стилем, для Дітройту, друге — за старим, для Ню Йорку. Але прийшов той „експідент" з пожаром „Прометея", „Лисові" обгорів трохи хвіст, та й ми, бідні погорільці, не могли собі дозволити на подвійні Свята.

Але на світі діються ще більші дива!.. От, наприклад, за три тижні побачимо на телевізії, як Хрущов з Булґаніним почвалають позолоченою каретою вулицями Лондону на авдієнцію до Бакінґемського Палацу, а їм назустріч вийде Її Величність Єлисавета II-га з своїм Пилипом і простягне їм на привітання свою ручку, а ці крокодили цілуватимуть тую ручку, а як будуть чемно справуватися, то й, може, „Ордер Підв'язки" дістануть...

Правда, зорганізоване українське жіноцтво м. Клівленду апелювало до Її Величности, щоб не подавала руки харцизам, але хто нині слухає голосу наших жінок (крім вас, головіків!).

От, цікаво було б знати, як одягнуть Микиту на цю параду — у фрак, чи в „таксідо?" А може у фрак та у вишивану сорочку, — як вибрався один наш артист - співак на баль до губернатора Вехтера у Львові.

Кажуть, що ні Хрущов, ні Булґанін не вміють зав'язати собі краватох, та їх причепурює і виряджає на ґаля-паради міністер торгівлі Мікоян, людина бувала, з вищою огладою, бо закінчив духовну семінарію в Тифлісі, ту саму, з якої його коришка, Сталіна, вигнали на 3-му році.

...Ех, і розкольошматили батька народного на 20-му з'їзді партії! Нічого з нього не осталося, тільки „обдако в штанах", як писав Маяковський. Не знаю, не відаю, куди мандрують по смерти душі незакінчених студентів тифліської духовної семінарії: на верх, чи на саме дно аду...

Мені хочеться вірити, що чорну душу Сталіна і пекло не прийняло і вона тепер переживає найтяжчу муку ще тут, на землі, дивлячись з лютим безсиллям, як ганьблять і зневажають його пам'ять не буржуазні націоналісти, але найближчі соратники із зоресяйного Кремля.

Недаром, кажуть, в Совєтах тепер дуже в моді такий жарт:

— Як почуваєтесь, Іване Івановичу?

— Як Сталін в мавзолеї.

Ікер.

✝

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (СФУЖО)

повідомляє Українське Громадянство, що її Голова

бл. п. ОЛЕНА КИСІЛЕВСЬКА

померла по довгій і важкій недузі в Оттаві, Канада, дня 29-го березня 1956 р., проживши 87 років.

ОЛЕНА КИСІЛЕВСЬКА народилась 21-го березня 1869-го року в Галичині, в родині о. Сіменовича. В 1884 році була Вона наймолодшою учасницею зборів Товариства Руських Женщин у Станиславові, першого українського жіночого товариства, та його наймолодшою членкою. Одружившись з Кисілевським у 1887 році, Вона стає співосновницею Руського Жіночого Кружка в Коломиї, членом управи „Бояна" та „Просвіти". Співробітниця Літературно-Наукового Вісника, редаґує Вона в 1912 році Жіночу Сторінку „Діла". Під час І-ої світової війни редаґує календар-альманах Комітету Допомоги раненим і полоненим українським воякам. Видавець і редакторка часописів „Жіноча Доля" і „Жіноча Воля", що виходять від 1925 р., аж до вибуху 2-ої світової війни. Організаційна референтка Головної Управи Союзу Українок у Львові в рр. 1925-1934. Від 1928 р. сенаторка польського сойму з листи Українського Національно-Демократичного Об'єднання (УНДО), потім перевибрана двічі. Від 1935 року голова центрального Товариства Жіночих Секцій Сільського Господаря у Львові. В 1948 році на Світовому Конґресі Українського Жіноцтва у Филаделфії обрана на голову Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО).

Її смерть оплакує зорганізоване українське жіноцтво, якому Вона була Провідницею і Матір'ю.

Похорони відбудуться в понеділок, 2-го квітня, в Оттаві, Канада.

Вічна Їй Пам'ять!

Управа Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО)

ЧИТАЙТЕ „СВОБОДУ"

● **Ордеоманія** в Совєтах не вгаває: проголошено нагородження ще 400 активних учасників революції 1905 і 1917 років „орденом Леніна". Прізвищ нагороджених не названо.

● **Московське радіо** хвалиться, що Айвазов Махмуд, селянин із Азарбайджану, відсвяткував 148-мі роковини народин і з цієї нагоди дістав орден Червоного прапора. Він буцімто все ще працює на колгоспі — разом з комсомольцями.

● **Товариство** Повітряної Індустрії випробовує міжпляметний корабель, яким можна буде летіти в космічні простори. Але ці проби відбуваються покищо на землі, на летунській базі в Тексасі.

Купуйте в підприємствах, що оголошуються в „Свободі"

Читайте щоденник „Свободу"

Ставайте членами Українського Народного Союзу, в тим самим і співласниками 17-ти мільйонового майна організації!